

Josep Pastells, bloc INVENTARI DE SENSACIONS, 5 de novembre de 2013

LLETRES BESTIALS

Justament ahir al vespre, en Josep Campmajó i jo vam presentar a la Llibreria 22 de Girona el darrer llibre d'en Damià Bardera, *els nens del sac*. Això no és cap crònica de l'acte, sinó un text que vaig escriure fa una setmana per parlar de les bestialitats barderianes, d'uns relats plens de color que, malgrat la sordidesa de les històries, confirmen l'existència a les lletres catalanes d'un humorista ben capaç de pertorbar.

Tot va començar fa un parell de mesos, més o menys. Amb un missatge d'en Josep Campmajó —sí, sí, l'escriptor i empresari gironí, aquell que va guanyar el Casero i sempre fa olor de violetes— a Facebook. Em diu que necessita contactar amb mi; em demana el número de mòbil. En donar-l'hi, em pregunta si tinc Whatsapp. Com que la resposta és negativa, m'anuncia que em trucarà quan pugui. Passen dos dies i res. Al tercer dia, just quan la manca de notícies comença a intrigar-me una mica, ens trobem per casualitat a la terrassa d'un bar. Allà, davant d'un whisky escocès, em demana sense majors preàmbuls si estic disposat a copresentar amb ell l'últim llibre d'en Damià Bardera. “Coneixes en Bardera, no?”, inquireix en adonar-se de la meva sorpresa. “Sí... vaja, no. Sé qui és, però no hem parlat mai. Ni tampoc no he llegit cap dels seus... no, espera... sí, he llegit els contes amb què va quedar finalista del Premi de Narrativa de Sant Narcís, ara ho recordo!”, exclamo davant dels ulls estupefactes d'en Campmajó. “Molt bé. Sabràs, per tant, que és àcid i cruel”, conjectura ell. “Per això hem pensat en tu —afegeix—. És perfecte perquè el presentis tu!”. Aquest cop, la mirada d'estupor deu ser meva, però em limito a dir: “Em sembla molt bé. Podeu comptar amb mi”.

Primer contacte

Al cap d'un mes i escaig, quan quasi m'he oblidat de la presentació a què m'he compromès, rebo un parell de trucades d'un número desconegut. Naturalment, no en faig cas. L'endemà, un correu electrònic m'informa que les trucades eren d'en Damià Bardera. Vol parlar amb mi. Aquest cop li truco jo. M'afalaga que s'hagi llegit un parell de llibres meus —*Witxi* i *Pell de cilici*, per ser més exactes— i que me'n faci comentaris prou elogiosos i afuats. Li confesso que conec poc la seva obra i que, abans de presentar *els nens del sac*, m'agradaria contextualitzar-la. Em recomana que em llegeixi els dos llibres anteriors, també editats pel Cep i la Nansa. En penjar, m'adono que l'hora llarga de conversa telefònica m'ha passat volant.

Benvingut empatx

Tot i que m'agradaria posar-m'hi més espaiadament, les complicacions de la vida quotidiana m'obliguen a llegir-me en una setmana més de cent cinquanta contes d'en Bardera. Primer, els seixanta de *fauna animal*. Després, els trenta-tres d'*els homes del sac* i, finalment, els seixanta d'*els nens del sac*. Un empatx important que, malgrat tot, em fa profit. De seguida detecto coincidències en els tres llibres: els ingredients narratius —la mainada i els animals— són sempre els mateixos però sempre diferents; les temàtiques brutíssimes contrasten amb la pulcritud del llenguatge, que permet contar autèntiques bestialitats amb una nitidesa indiscutible; la inventiva de Bardera, sovint al servei de la crítica o el sarcasme, li serveix per ajudar-nos a pensar l'existència.

Lliures, salvatges, irreverents

Els contes de Bardera són lliures, salvatges, irreverents. Burxen en les misèries de la naturalesa humana, emfasitzen el patetisme d'unes vides marcades per ferides i contradiccions. Això no impedeix que sedueixin, que emocionin o estremeixin gràcies a la claredat d'un estil que es nodreix d'una inventiva tan formidable com el desig de l'autor de produir un efecte moral; el que sigui. A *els nens del sac*, per exemple, els barrufets pervertits i els llops que enstrillen caputxetes, les decapitacions i els actes de canibalisme, els óssos de peluix que parlen amb poetes i els mandrils executats obren un ventall d'interpretacions tan ampli que, més enllà del joc macabre proposat per l'autor, es percep la voluntat de superar el sedàs dels anys i mostrar-nos la cara més lletja de la nostra societat.

Qüestió de paràmetres

Homes que mengen gossos, duen ulls de vidre i enculen travestis amb les seves cigales gegantines; nens que xuten gallines, apallissen vells encorbats i cacen l'home del sac; la matança de la vaca, àpats a base de rates de claveguera, hipopòtams que esbudellen elefants amb la ganiveta del pa... La imaginació desfermada de Bardera només coneix els límits de l'eficàcia narrativa. Mentre el relat tingui coherència interna, tot és possible. Des d'acudir a l'escola disfressat de preservatiu usat fins a dur a l'extrem el paper de dimoni del pessebre, desenterrar els morts amb la intenció de cruspir-se'ls o ser blasmat per abandonar una nina inflable. “No em jutgis amb els paràmetres dels altres”, diu en algun moment el protagonista del seu conte més llarg, *l'espantaocells*, però és una advertència que bé podria ser formulada pel mateix autor.

Algú com ara jo

Aquest és el títol d'un microrelat de *fauna animal* que, des del meu punt de vista, pot entendre's com un embrió de la narrativa barderiana. No el reproduiré sencer, però sí que en transcriuré unes quantes línies: “Si en féssim una pel·lícula, el protagonista hauria de ser algú de nosaltres ara que ja som grans (...) algú com ara jo (...) començarien a aparèixer els flaixos d'una experiència remota, mig iniciàtica, mig traumàtica, una espècie de ritual atàvic en què ens lliuréssim a la bogeria d'una petita rotllana de foc, tots nosaltres dins d'una casa desocupada, en ruïnes, a la part vella del poble (...) i la tramuntana fent petar la porta, i a dins de la rotllana, un grapat d'escorpins embolcallats de l'odi, la sang i —respirant— el verí de la mirada humana”.

Provocació i crítica social

Bardera és un provocador, un crític empedreït que, mitjançant les seves ficcions, ordeix un univers ple de violència, abusos de poder i gestos grotescos i decadents, un univers en què nens, bèsties i adults de tota mena s'assemblen tant que de vegades és impossible distingir-los. I Bardera s'hi recrea, es complau a presentar-nos amb tota la seva cruesa les conseqüències de deixar-nos endur per instints irracionals i, alhora, ben naturals. És la part fosca i destructiva de la nostra espècie, la constatació que les atrocitats, fictícies o no, no són gens casuals.

Del riure al desassossec

Tant *els nens del sac* com els dos llibres anteriors de Bardera (els altres dos —*i alguns contes per llegir-los d'amagat* i *el penúltim vòmit*— encara no me'ls he llegit) ofereixen una àmplia gamma d'interpretacions. En última instància, com sempre, tot dependrà del lector. Per a alguns, l'autor pot destacar per les seves

obsценitats o transgressions; per a d'altres, per l'escatologia o la maldat que impregnen alguns dels seus relats, o també per l'habilitat a l'hora d'inquietar i crear incerteses i desassossec. Fins i tot hi haurà qui rigui amb el seu humor, qui trobi divertides imatges i escenes que, si no fos pel notable distanciament que proporcionen el to i l'estil, serien esborronadores. El més probable, però, és que llegir-lo equivalgui a rebre un cop de roc que t'estaborneix i, un cop recuperat el sentit, et permet contemplar la realitat amb uns altres ulls, contemplar-te a tu mateix com si mai abans t'haguessis vist.

Intensitat i tensió

Tot i que molts contes de Damià Bardera destaquen pels seus finals sorprenents i per una inventiva que sembla inesgotable, el que més m'atrau de les seves narracions és la capacitat per mantenir la intensitat i la tensió i, més enllà d'això, l'habilitat per crear unes estructures on cada relat sembla lligat indissolublement a tots els altres. Sense ser novel·les, els seus llibres posseeixen una atmosfera que transcendeix la trama de cada conte i crea l'efecte d'una història compacta que, tot admetent lectures de tota mena, aconsegueix suscitar algun tipus d'emoció i plantejar interrogants.

Possibles influències

Si rastregeu una mica per la xarxa, hi trobareu més d'un text que relaciona l'obra de Bardera amb la de creadors de la talla de Borges i Kafka. No gosaria pas posar-ho en dubte, però em fa l'efecte que té més influències de Nietzsche — “l'animal salvatge que vam ser fa milers d'anys viu i prospera dins del sàpiens actual” — o de Bataille, que força el lector a contemplar un món dens i confús. Des del punt de vista narratiu, però, m'ha semblat detectar-hi semblances amb Carver o De Quincey, fins i tot amb Delibes i Monterroso. Pel que fa als

escriptors catalans, em recorda una mica —per la contundència i la precisió—
Manuel Baixauli, l'autor d'*Espiral*.

El valor de l'ambició

Bardera és ambiciós. Es nota en els seus contes i en les seves paraules. I és prou agosarat com per afirmar que “tard o d'hora esclataré”. La frase, la predicció, ressona amb la potència d'un llampec. I el seu aire desafiant, quasi bel·ligerant, permet conjecturar com a mínim dues coses: potser lamenta no haver assolit encara el ressò que es mereix i està convençut que tard o d'hora tothom haurà de rendir-se al seu talent.